

Skvotiranje od znotraj navzven

Squatting Europe Collective. (ur.). (2013): *Squatting in Europe: Radical Spaces, Urban Struggles*. New York, Port Watson, Minor Compositions, Wivenhoe.

Letošnje leto je pri založbi Autonomedia v zbirki Minor Compositions, znani predvsem po izdajah del o avtonomnih politikah, političnih bojih, angažirani estetiki in še kar sodi vmes, izšel zbornik samostojnih prispevkov na temo skvotiranja.

V času, ko se po vsej zemeljski obli dneveno odvija kapitalistično razlaščenje delavskega razreda, po dekretih bank in političnega razreda pa deložacije družin, migrantov, vstajniških zasednic, ko neizvoljeni politični odločevalci frivolno kockajo z urbanim prostorom in ko je urbano tkivo podvrženo lukrativnemu apetitu privatnih javno-zasebnih deležnikov, ki se nam dobrikajo z urbano revitalizacijo in regeneracijo, s trajnostnim razvojem degradiranih območij, urbanistično-arhitekturno prenovu v tematske parke kreativnih industrij, gentrifikacijo pod pretvezo kulturalizacije kapitala in z drugimi urbanimi vulgarizmi je *Skvotiranje v Evropi: Radikalni prostori, urbani boji*, kakor sliši ime publikacije v slovenščini, dobrodošel prispevek k odpiranju nadvse aktualnega vprašanja samoniklega reapropriiranja (urbanih) prostorov, ki so neobhodno (bili) tudi prostori družbenih bojev. Knjiga dregne naravnost v samo srčiko neoliberalnega kapitalizma, namreč v večno zdravorazumsko svetost privatne lastnine.

Uvodne besede pripadajo Margit Mayer, ki za skvotiranje pravi, da je vnovič postalo predmet resne debate, zahvaljujoč nedavnim gibanjem *occupy* in *Indignados* ter arabski pomladi,

ko se je javni prostor predrugačil v odprt skupni prostor in se je vanj (znova) naselilo prvine horizontalnosti, kolektivizma, samoorganizacije in direktne demokracije, torej natanko tistih metod in praks, ki so dolgo tičale in se razvijale med skvoterskimi gibanji.

S predstavitvijo razvoja teh raznolikosti, ki jih je malone nemogoče stlačiti v enovito definicijo, se spoprime Hans Pruijt, ki večdimenzionalnost skvotov grupira v pet osnovnih konfiguracij: prvo je najstarejše skvotiranje zaradi pomanjkanja in zajema vse, ki so prikrajšani za streho nad glavo (obubožani, migranti). Skvotiranje kot alternativna stanovanjska strategija je druga konfiguracija, pri kateri se poudarja predvsem osvoboditev izpod jarma rentništva. Projektno (*entrepreneurial*) skvotiranje se zgodi tam, kjer se z malimi resursi vzpostavi prostor za delovanje, zbiranje in delovanje (centri v soseskah, socialni centri). Naslednje skvotiranje je konzervatorsko (*conservational*) skvotiranje in je nemara nekoliko nenavadno poimenovano, zajema pa taktiko zavarovanja določenega objekta pred rušenjem z namensko zasedbo prostora. V zadnjega, politično skvotiranje, sicer sodijo vsi prej naštetih, a želi Pruijt z njim namensko poudariti politične motive in ideologije, ki so pripeljali do skvotiranja. Plastična, a priročna tipologija je zapolnjena s prenekaterimi prigodami in primeri iz bližnje in daljne zgodovine, ki je nazadnje shematizirana v obliki razpredelnice, kjer imamo jasen pregled nad cilji, razredom, organizirano-stjo, zahtevami, problemi, izidi in podobnimi lastnostmi vsake od petih konfiguracij.

Vsi nadaljnji prispevki nas popeljejo skozi kompleksno zgodovino, transformacije, refleksijo prakse in teorije skvotiranja v nekaterih predelih Evrope.

Razmere v Italiji vzame pod drobnogled prispevek Pierpaula Mudu. Skvotersko gibanje umesti v pestro politično preteklost države. Eksplicitno sidrišče razrasta skvotov postavi v drugo polovico sedesetih let, ko politično udejstvovanje v ustaljenih prostorih (univerze, delovna mesta) ni bilo več mogoče in so začeli

tovrstni prostori organiziranja drastično usihati. Po Mudu se lokalne različice skvotov, tako imenovani socialni centri (*Centro Sociale*), izvijejo s severa izvirajoče *Autonomia Operaia*. Prvi val skvotov, ki se skoncentrira predvsem v mestih na severu z močnim delavskim razredom, v osemdesetih navrže drugo generacijo socialnih centrov. Da je precep v številu skvotov med, če posplošim, levo-orientiranim severom in konservativnim jugom Italije še kako prisoten, nam nazorno prikaže tudi članku priložena infografika, za kar Mudu vzroke pripiše prisotnosti mafijskih organizacij na jugu, s katerimi morajo skvoterji še dodatno biti bitke.

Mudujeve okrnjene iztočnice o praksah, tegobah, zunanem povezovanju, organizacijski strukturiranosti ter (a)politični afiliciji v italijanskih skvotih dopolni članek Giannija Piazze. S primerjalno študijo med dvema medsebojno politično divergentnima skvotoma v Cataniji Piazza tipološko začrta procese odločanja po štirih ideoloških inklinacijah v skvotih, in sicer anarhistične, *operaisimo*, leninistične ter neopredeljene. V grobem se po njegovem mnenju kombinatorika odločanja giblje med konsenzualnim in večinskim modelom, odvisno pač od ideološke podstatni posamičnega skvota.

Miguel Martínez López prenese debato na splošnejši nivo zgodovinskega kartografiranja skvoterskega gibanja v Španiji, in vpetost slednjega v mednarodno, nacionalno ter lokalno aktivistično zaledje (eksplicitno je poudaril navdih, ki jo je prinesla italijanske izkušnja). K nastanku španskega skvoterskega gibanja je po Lópezevem mnenju botrovala predvsem kriza medsoseskkih gibanj v osemdesetih, čeprav kot vzroke identificira »linije kontinuitete« (str. 114): maj 1968, nova družbena gibanja, tranzicija in z njimi povezanimi pretresi v družbenem tkivu, ki jih razdeli na katalizatorje in sprožilce gibanja. K natančnejši kronologiji skvoterskega gibanja pripomore tudi zgodovinska rekonstrukcija, secirana v tri faze, ki pa se, žal, pišmeuhovsko zaustavi kar v letu 2006, saj je besedilo direkten ponatis članka objavljene v letu 2007.

Špansko skvotersko izkušnjo v svojem članku konkretizira Claudio Cattaneo z opiranjem na precej zapostavljeno tematiko, a še kako prisotno prasko, ruralnega skvotiranja na podeželju in, zapisano z njegovo simpatično skovanko, rurbanega skvotiranja – torej tistega skvotiranja ležečega »na robu« med mestom in podeželjem. Preko desetine primerov napaberkovanih na Iberskem polotoku, Cattaneo ovrže s vse prevečkrat samoumevno predpostavko o urbanem ekskluzivizmu tega fenomena, in raje primerjalno pokaže na razlike v avtonomiji (neo)ruralnih, rurbanih ter urbanih skvotov, s posebnim poudarkom na ekološko-ekonomski perspektivi. Ugotavlja namreč, da četudi so urbani skvoterji ekonomsko in politično avtonomni, se njihov obstoj, paradoksalno, veže na »sistem, ki producira odpadke« (str. 155), dočim je reprodukcija njihovih podeželskim tovarišev in tovarišic olajšana, saj jim je na razpolago več produkcijskih sredstev, primarno iz obdajajočega naravnega okoliša.

Prispevek Andreja Holma in Armina Kuhn nas popelje na severo-vzhod, med ulice nemške prestolnice. Na primeru Berlina zasnujeta glavno tezo, da širši urbani politični kontekst določa pojav in dinamiko skvoterskega gibanja. Spreminjajoče se strategije urbanih renovacij, ki so inherentne krizi prejšnjega urbanega režima, se po Holmu in Kuhnu znajdejo v tesnem odnosu z berlinskimi skvoterji, vendar ta odnos ni enosmeren, temveč recipročen in relacijski, saj so skvoti vplivali na politike predrugčenja urbanega prostora in obratno. Če se je prvotno skvotersko gibanje posluževalo »konzervatorskega skvotiranja« (*Instandbesetzung*), ki je pripeljalo do sprejetja smernic o »previdni urbani obnovi« (*behaltsame Stadterneuerung*) in pacifizacije skvotiranja, velja skvotiranje po letu 1990, ko se predvsem vzhodni del mesta podvrže post-fordističnem konceptu urbane prenove za politično, čeprav je ta oznaka – kakor opozarjata avtorja – pomanjkljiva in polemična.

Lynn Owens v besedilu kombinira dva navidezno diametralno nasprotna si teritorialna

vektorja. Prvi je statičen in najbolje zaobjet v skvoterskem sloganu »prostora ne bomo zapustili«, ko se skvot skuša obvarovati pred deložacijo; drugi je vektor hitrosti, mobilnosti in nomadizma. Ta navidezni paradoks gibanja, torej gibanja kot hkrati družbeno-političnega skupka in fizikalne silnice za spreminjanje položaja Owens analizira skozi skvotersko gibanje v Amsterdamu in mu pripiše širšo pomembnost, saj celo pravi, da »natančno branje uspeha skvoterskega gibanja v Evropi razkriva, da je skvotiranje odvisno od kultiviranja kot tudi od utrjevanja translokalnih strategij in strategij mobilnosti« (str. 186). Po Owensu je mobilnost skvoterjev skozi potovanja in obiske v osemdesetih letih šele omogočila nastajajočemu evropskemu skvoterskemu gibanju izmenjavo informacij, metod, strategij ter znanj, medsebojno mreženje, kovanje novih zavezištev in kolektivne solidarnosti.

Thomas Aguilera pariško skvotersko sceno najprej predstavi s pomočjo precej zgovornih zemljevidov njihove geografske porazdelitve, zakaj večina skvotov se nahaja v najrevnejših soseskah na desnem bregu reke Sene. Nato skvotiranje, ki bi ga lahko uvrstili med kategorijama konzervatorskega in projektnega skvotiranja, motri kot izziv urbanim politikam, stanovanjskim in kulturnim, toda razpredanje hitro postane precej šepavo; nekritično zabrede v polemiko o (ne)legalnosti skvotiranja in o tem, ali skvot predstavlja cilj ali sredstvo, brez resnejšega premisleka o zapisanih opreproščinah in generalizacijah. Denimo ob situaciji, ki pripelje do sodnega sporazuma med skvoterji in lastnikom imovine, presenetljivo zapiše, češ da so »oboji zmagovalci tega procesa« (str. 224). Čeprav Aguilera v uverturi najavlja lastno etnografsko raziskovanje – kar postane ob shizofrenem preklapljanju med ednino in množino precej begajoča postavka – poleg preštevanja skvotov, kratke predstavitev dveh kolektivov in nekaterih izsekov iz pogovorov s skvoterji, je ta malone siromašna in na trenutke trivialno-abotna kot na primer: »Kratka zgo-

dovina sociologije članov skupine pokaže, da so med njimi študenti, umetniki, a tudi aktivisti [...], ki ne skvotirajo zaradi nujne.« (str. 219)

Naslednja analiza izpod peresa Florence Bouillon ostaja trdno na francoskih tleh, vendar je kvalitativno in vsebinsko premaknjena na popolnoma drug nivo. Lahko bi zapisal, da ubere nekakšno antropologijo kriminalizacije ter pravdanja skvotov oziroma njenih naseljencev s sodno-pravnimi akterji. Trodelen vpogled na akterje ji omogoča raziskovanje spreminjajočega tolmačenja francoske zakonodaje, ki je torej podvrženo nenehnim (re)interpretacijam skvotiranja, ki nujno temeljijo prav v kategorizaciji in klasifikaciji skvoterjev s strani trojice najpomembnejših institucionalnih akterjev – policije, sodstva in prefekta. Medtem ko sodniki v sodnih obravnavah uporabljajo binarne pozicije (dobri/slabi) in označevalce za presojo legitimnosti skvotiranja (pristna revščina, iskrenost, neškodljivost), so pri policiji v rabi parametri zunanjega videza človeka (spol, barva kože, način oblačenja). Skupaj z Webrom in Latourom predstavlja Florence Bouillon pravo kot družbeno aktivnost, ki konstruira sama sebe (str. 232), to ugotovitev pa evidentno in prepričljivo podpre s konkretnimi primeri s terena.

Lepo dopolnjujoče vsebinsko zaporedje publikacije, za konec zapentlja še članek ETC Dee o kriminalizaciji skvotiranja, kakor so ga ubesedili nekateri angleški mediji in politiki. Prek analize diskurza o skvotiranju je po njegovem mnenju moč opazovati, kako medijske zgodbe prek stereotipov konstruirajo pozicijo do skvotov v javnosti. Slednje zaobsegajo vsega tri dominantne naracije – skvoterje se okarakterizira za »milionarje« iz srednjega razreda zaradi skvotiranja najdražjih nepremičnin v mestu; druga naracija uporablja že prej omenjeno moralistično delitev na »slabe« in »dobre« skvoterje, dočim je podstat tretje kriminalizacija, ki je bila eksplicitno prisotna v desničarskem časniku *The Daily Telegraph* še preden se je skvotiranje v Veliki Britaniji prav zares kriminaliziralo z zakonodajo septembra 2012, ali kakor

trdi ETC Dee, je bil »v Angliji dominantni ideološko-diskurzivni okvir okrog skvotiranja izoblikovan tako, da je kriminalizacijo olajšal« (str. 262).

Skupna lastnost vseh prispevkov je njihov angažiran pristop, avtorje skupaj družijo še militantno raziskovanje, torej kombiniranje aktivizma z raziskovanjem, odlika, ki definira že sam kolektiv SqEK. Pohvalna gre odločitvi o prosti distribuciji knjige v elektronski različici, ki je dostopna vsakomur prek uradne spletne strani (<http://sqek.squat.net>). Vendar publikaciji nikakor ne more biti v ponos pretenciozen evrocentričen samostalni v naslovu. Znotraj skoraj 300-stranskega naborka člankov spoznamo zgolj nekatere lokalizirane skvoterske izkušnje iz držav in mest z največjo intenzivnostjo skvotiranja (Italije, Španije, Francije in Anglije oziroma Berlina, Amsterdama in Pariza). Slabo luč na uredniško delo meče moteča neusklajenost tako pri citatih oziroma referencah, kot pri označevanju daljših navedb, saj ponekod pri branju nismo več prepričani, ali je odstavek direkten prepis intervjuja, izposojena daljša misel druge avtorice, ali spet kaj tretjega. Čeravno so pomanjkljivosti, ki jo prinašajo ponatisi že objavljenih prispevkov, razumljive, velja dodati, da nekateri prispevki kar sami po sebi kličejo po aktualizaciji (Lópezov je gotovo eden takih), v oči pa bode še prevladujoč delež moških avtorjev, avtorica je namreč samo ena (s to samoumevnostjo v skvoterskim gibanjem se na splošno nihče ne bavi, bežno se jo omenja zgolj na začetku [str. 15]).

Če zanemarim zgornje pomisleke, je interdisciplinarni zbornik dobrodošla osvežitev med policami piškavega postpolitičnega čveka in odgovor na defetistične pozicije salonskega teoretiziranja. Najširšemu bralstvu ponuja razumljiv in koncizen transnacionalni vpogled in pregled nad raznorodnostjo praks in teorije skvotiranja. Tudi za tematiko bolj zagreti ne bodo ostali na hladnem, saj v publikaciji kar mrgoli oblica plodnih referenc za nadalje branje in preučevanje. Za konec lahko le upamo, da se

večkrat slišana mantra o neaplikativnosti družboslovja in humanistike pri tej tematiki vendarle v prihodnje uresniči na najbolj žlahten način. In da v prihodnjih izdajah na temo skvotiranja bomo brali ne samo prispevkov iz omenjenih držav, ampak da bomo slišali glas tudi iz dežel, ki jih tokratno vabilo uredništva ni oplazilo.